

Married Women's Perception of Family Systems[•]

Serap NAZLI*

ABSTRACT. The purpose of this study is to examine how married women perceive their family systems. Research data was obtained from 21 married women by interview technique. Qualitative content analysis of the obtained data has been conducted in 4 themes (duties, co-operation and supporting; intra-familial interaction; balance, rules and roles; family root and upper system). In general, it is determined that married women internalize traditional Turkish family structure.

Keywords: Family system, married women.

[•]Bu çalışma 6. Ulusal Aile ve Evlilik Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Assoc. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Ankara, Turkey.

SUMMARY

For system perspective; family is defined as a structure which shares common past, has emotional bonds, plans strategies that meet needs of family members and whole family itself. Family is a set, consists of elements. Interactions exist between elements and this interaction is affected by characteristics of elements. Family is a Gestalt, means more than sum of family members. System is not a cluster, because mutual communication exists between elements and parts of system are tied to each others.

Theories about system approach originate from western culture. There is a need for various researches to determine whether our family structure can be explained with these theories. The aim of this study is to examine how married women perceive family systems. In this context, based on the system approach these questions have been examined: How married women perceive family members duties? Are family members' development supported? How is the relationship between spouses and all family members? What are the factors disrupt the balance and what is being done for regain the balance of family? How are rules and roles being determined in family? How is the relationship between the immediate family and upper system?

Methods

Research data was obtained from 21 married women by interview technique. Qualitative content analysis of the obtained data has been conducted in 4 themes (duties, co-operation and supporting; intra-familial interaction; balance, rules and roles; family root and upper system).

Results

Research findings are given below in four themes:

1. Theme: Duties, cooperation and support

In general, from the data of first theme it is understood that; economical needs of the family are met by father while housework and childcare is done by mother, personal development of man-woman (father-mother) is not perceived as primary need, children is in the center of the family system, social and educational development of children is supported diligently without making discrimination between genders.

2. Theme: Interaction in family, communication

In second theme, generally, it is determined that; in spouse relationship 'love, respect, trust, patience, self-sacrifice, communication, forgiveness and

immediate family' are key concepts, women at high education level, women who think that they have their dream marriage and met with their husband to be before marriage; have more satisfactory spouse relationship and it becomes more mature over the years on. It is understood that; because women have primary responsibilities on childcare, coalitions between mother and child are formed. For common leisure time activities family members prefer dinnertime conversations on weekdays and interactions with immediate family, relatives and social friends for weekends.

3. Theme: Balance, rules and roles

Data in the third theme indicate in general that; family balance is upset by factors that affect immediate family members. For instance 'changes of work-place, children start university, retirement, illness'. When education level is high in both men and women, mutual decision and compromise for family problems and solving it with communication is more likely to happen. However, women in lower education level is more inclined to climb down, husband is perceived as head of the family. Women struggle with regaining the balance again and family members lock each other to give social support. Traditional values are important determinants in family's role and rules, but still structure of family is open to change and flexible.

4. Theme: Immediate family and upper system

When we look over data in fourth theme generally, it is determined that, for women interactions between core family systems and immediate family, relatives, work friends are intense and they are pleased with this situation. Some aspects of their own families and immediate families are similar in some content and at the same time it is open for changes, but their interest in macro systems are limited.

Evli Kadınların Aile Sistemlerini Algılayışları*

Serap NAZLI*

ÖZ. Bu çalışmanın amacı evli kadınların aile sistemlerini nasıl algıladıklarını incelemektir. Araştırma verileri 21 evli kadından görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. Elde edilen nitel verilerin betimsel içerik analizi 4 temada (görevler, işbirliği ve destekleme; aile içi etkileşim; denge, kurallar ve roller; kök aile ve üst sistem) yapılmıştır. Genel olarak evli kadınların geleneksel Türk aile yapısının değerlerini benimsedikleri belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aile sistemi, evli kadınlar.

*Bu çalışma 6. Ulusal Aile ve Evlilik Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ankara, Türkiye.

GİRİŞ

Ailenin ‘sistem’ perspektifi ile ele alınması, biyolog Ludwig Von Bertalanffy’nin çalışmalarına dayanır. 1980’li yıllardan günümüze kadar aile sisteminin farklı boyutlarını konu alan araştırmalar (Agate ve diğ., 2009; Cumsille ve diğ., 2009; Gordon ve Baucom, 2003; McGrath ve Repetti, 2000; Nazlı, 1997; Süleymanov, 2009; Taysi, 2010) hala güncelliğini korumaktadır. Aile sistemi alt sistemler serisi olarak görülebilir. Ailenin kompleks bir yapısı vardır. Aile yapısı, bireylerinin birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen *etkileşim örüntüleri*, bu etkileşimleri desteklemek üzere ortaya çıkan *kurallar* ve *roller*, bu kurallar ve roller sonucu oluşan *ittifaklar* bütününe denir. Aile *alt sistemlerden* oluşmuş ve bir *amaca* yönelmiştir. Tamamlanması gereken amacı ve *görevleri*, bu görevlerini yerine getirmek için de *stratejileri* vardır. İnsanlar *alt sistemlerden* oluşan bir sistem içinde yaşarlar. Okulla, iş yeriyle, komşularla ve diğer topluluklarla etkileşim tüm aile sistemini ve içindeki bireyleri etkilemektedir (Fennel ve Weinhold, 1989; Gladding, 1998; Goldenberg ve Goldenberg, 1996; Nichols ve Schwartz, 1998).

Aile danışmanlığı kuramları, ailenin nasıl geliştiği ve etkileşimde bulunduğunu anlamaya çalışır. Aile sistem perspektifini temel alan kuramların ilkeleri şu şekildedir (Ludlow ve Howard, 1990):

1. Sistem bir bütün olarak organize edilmiştir.
2. Sistemin öğelerinin bağımlı olması zorunludur.
3. Sistem içindeki etkileşim kalıpları doğrusal değil döngüseldir.
4. Uyumlu sistemin doğasında değerlendirme ve değişim vardır.
5. Kompleks sistemler sınırları ayrılmış, belli kuralları ve etkileşim kalıpları olan alt sistemlerden oluşur.

Aile sistem perspektifine odaklanan kuramlar birbiri ile çelişmez; ancak her kuram aile sisteminin bir boyutuna diğerlerinden daha fazla ağırlık verir. Sistem perspektifini temel alan bazı aile danışması kuramlarının aileye bakışını özetlersek (Nazlı, 2012): Psikanalitik aile danışmasına göre, aile üyeleri ile etkileşimde bulunan bir bütündür. Sistemdeki parçalardan birinin değişmesi sistemin temelini etkiler. Ailede her bir üyenin kimliğini geliştirmek önemlidir. Ailede etkileşim kalıpları öğrenilmiştir ve *kuşaktan kuşağa* aktarılır. Yapısal aile danışmasına göre aile, duygusal ve/veya kan bağı ile birbirine bağlı insanların oluşturduğu topluluktur. Aile *alt sistemlerden* oluşmuş, hiyerarşisi ve kuralları olan bir sistemdir. Alt sistemler arasında sınırların geçirgenliği (belirsiz, belirgin ve katı) önemlidir. Kurallar ailenin fonksiyonlarını düzenler, rollerini belirler, aile üyeleri arasında güvenliği, bağlılığı ve uyumu geliştirir. Yaşantısal/insancıl aile danışmasında fonksiyonel/sağlıklı aile, bireylerin *gelişim* ve *yaşantılarını* destekleyen ailedir. Aile bir bütündür ve düzenli aile yapısı, hiyerarşi ve

kuşaklar arası sınır gereklidir. Aile üyeleri arasında duyguların paylaşılabilmesi, özerklik ve kişisel gelişim desteklenmesi önemli konulardır. Stratejik aile danışmasında bireysel sıkıntılar *aile fonksiyonlarının termometresi* olarak görülür. Fonksiyonel aileler, aile yaşam döngüsünün çeşitli evrelerinden geçerken zorlanmazken; fonksiyonel olmayan aileler problemlerle karşılaşır. Aile hiyerarşisi çok önemlidir, birçok problem hiyerarşideki bozuluktan kaynaklanır. Yani ailede güç savaşı problemlere yol açar. Bilişsel/davranışçı aile danışması, ailenin gelişim evrelerinde nasıl etkilendiklerine ve *karşılıklı nedensel kalıpları* nasıl geliştirdiklerine odaklanır. Ailenin her evrede fonksiyonelsiz davranış kalıpları geliştirme riski vardır ve eğer bunlar düzeltilmezse bir sonraki evreyi de olumsuz etkiler. Fonksiyonelsiz davranışların aile sistemindeki pekiştireçlere karşı anlaşılır ve mantıksal bir tepki olduğuna inanılır.

Sistem yaklaşımına dayalı kuramların çıkış noktası batı kültürüdür. Ülkemizde aile yapısını inceleyen sınırlı nicel araştırmalar mevcuttur. Kültürel öğeleri de dikkate alan çalışmalar aile danışmanlığı hizmetinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı İç Anadolu bölgesinde ikamet eden ve çekirdek aileye mensup, tam aile (karı-koca ve çocuklar) üyesi evli kadınların aile sistemlerini nasıl ele aldıklarını incelemektir.

YÖNTEM

Evli kadınların aile sistemlerini nasıl değerlendirdiklerinin incelendiği bu çalışma betimsel tarama modeli ile yapılmıştır.

Araştırma Grubu

Ülkemizde farklı coğrafi bölgelerde sosyo-kültürel değerler, gelenek ve görenekler aile yapılarına da yansımaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). Bu nedenle araştırmanın belirli bir coğrafi bölge ile sınırlandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi ile çalışmanın “İç Anadolu” bölgesinde ikamet eden ve tam aile yapısına (karı-koca ve çocuklar) sahip evli kadınların çalışma grubunda yer almasına dikkat edilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkmış örnekleme belirleme yöntemidir ve zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların çalışılmasına olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Araştırma grubu 21 evli kadından oluşmaktadır. Kadınların yaş ranjı 26 ile 59 olup yaş ortalaması 41yaş (Ss 8.11); kadınların 7’si ilkokul, 3’ü lise, 11 lisans mezunu olup 1’i doktora öğrenimine devam ediyor; kadınlardan 17’si çalışmıyor (13’ü evhanımı, 3’ü emekli öğretmen, 1’i emekli tekniker) iken, 3’ü öğretmen ve 1 kişi avukat olarak görev yapıyor; evlilik yıl ranjı 3 ile 32

yıl arasında olup ortalama 22 yıl (Ss 9.96); tüm kadınların çocukları var, çocuk sayısı 1 ile 4 arasında değişmekte ve 21 ailenin toplam 46 çocukları olup bunların 27'si kız, 19'u erkek; kadınlardan 13'ü görücü usulü ile, 8'i tanışarak evlenmiş; hepsi çekirdek aile olup, 2 kadın yüksek gelir düzeyinde 19 kadın ise orta gelir düzeyinde olduklarını belirtmişlerdir. Kadınların 13'ü Ankara ilinde, 6'sı İç Anadolu'daki çeşitli illerde ve 2'si Ankara'nın köylerinde ikamet etmektedirler.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın nitel verilerini elde etmek için görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel görüşme yöntemlerinden, standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme yönteminin tercih edilmesinin nedeni, katılımcının perspektifini anlamaya olanak veren bir yöntem olmasıdır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği, dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konulmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s.93-96). Görüşme formu hazırlanırken soruların açık-uçlu olmasına, esnek olmasına, katılımcıyı yönlendirmemesine ve “neden” yerine “ne” soruları olmasına dikkat edilmiştir (Stiles, 1993; Hill, Thompson ve Williams, 1997; Tinsley, 1997). Görüşme formu toplam 14 sorudan oluşmuştur.

Görüşmeye katılımı artırmak ve ilgi uyandırmak için başlangıçta kısa (5-6 dakika) sohbet edilerek (Hill ve diğ., 1997) başlanılmıştır. Görüşmenin başında araştırmanın amacı, bilgilerin gizliliği açıklanmış ve katılımcının herhangi bir sorusu olup olmadığı sorulmuştur. Görüşme sırasında etkili dinleme, yansıtma, özetleme, göz teması ile katılımcı ile raport kurmaya özen gösterilmiştir. Görüşmede katılımcıların deneyimlerini paylaşabilmeleri için mümkün olduğunca güvenli, rahat bir ortamda görüşmenin gerçekleştirilmesine özen gösterilmiştir (Farber, 2006). Görüşmeye bireysel bilgilerin alınması ile başlanılmıştır. Daha sonra hazırlanan görüşme formu doğrultusunda katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler ortalama 45-60 dakika arasında tamamlanmıştır. Veriler Nisan-Mayıs 2011 tarihlerinde toplanılmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizinde betimsel içerik analizi yapılmıştır. Betimsel içerik analizinde, araştırmada elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Hill ve diğ., 1997; Yıldırım ve Şimşek, 1999; Farber, 2006). Araştırmada elde edilen verilerin betimsel içerik analizi dört aşamada yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 1999): *Birinci aşamada*, araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur.

Verilerin analizinde en önemli adım, verilerin benzer kategoriler içinde toplanılmasıdır. Araştırma sorularına (14 soru) verilen yanıtlar 4 ana tema altında (görevler, işbirliği ve destekleme; aile içi etkileşim; denge, kurallar ve roller; kök aile ve üst sistem) düzenlenmesine karar verilmiştir. *İkinci aşamada*, bir önceki aşamada belirlenen dört ana temaya göre veriler okunup organize edilmiştir. Dört ana temanın alt temaları belirlenmiştir. Bu aşamada veriler anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilerek ve okuyucuya sunulacak doğrudan alıntılar belirlenmiştir. *Üçüncü aşamada*, tema ve alt temalara göre veriler tanımlanmış ve gerekli alıntılarla ortaya çıkan bilgiler birbirleri ile ilişkilendirilerek sunulmuştur. Bu aşamada araştırmacının görüş ve yorumu katılmadan nitel veriler tanımlanmış ve toplanan veriler işlenmiş bir biçimde okuyucuya ilk elden sunulmuştur. *Dördüncü aşamada*, üçüncü aşamada tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması yapılmıştır. Yorumun daha nitelikli olması için farklı olgular arasında karşılaştırma ve neden-sonuç ilişkileri yapılmıştır.

Nitel verilerin geçerlik ve güvenilirliği (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 1999) için şunlara dikkat edilmiştir: Elde edilen nitel verilerin geçerliği için verilerin iç tutarlılığına ve kavramsal bütünlüğü sağlayıp sağlamadığına; kuramsal bağlamda tutarlılığın sağlanmasına, katılımcıların ve sınırlılıkların açıklanmasına; güvenilirlik için ise verilerin yorum katılmadan doğrudan katılımcıların ifadeleri ile sunulmasına, verilerin toplanması ve analiz sürecinin ayrıntılı olarak tanımlanmasına özen gösterilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu başlıkta 21 evli kadından elde edilen nitel veriler dört temada sunularak, önce aile danışması kuramları ile ilişkilendirilmiş sonra ilgili literatür ile tartışılmıştır.

1.TEMA: Görevler, İşbirliği ve Destekleme

Katılımcılara ‘Ailenizde birbirinizin rahatı ve huzuru için neler yaparsınız?’ sorusu yöneltilmiş, alınan yanıtlarda genellikle ailede geleneksel işbirliğinin olduğu belirlenmiştir. Aile sisteminin devamlılığı için baba ekonomik ihtiyaçlar, anne ise ev işleri ve çocukların bakımından sorumlu olarak algılandığı tespit edilmiştir. Örneğin 26 yıllık evli 41 yaşındaki ilkokul mezunu ev hanımı K-11:

“Eşim aslında genellikle çocuklarla pek ilgilenmez, çocukların sorunlarıyla ben ilgilenirim. Babamız daha çok maddi konularda devrededir. Bense evimizin demirbaşı gibiyim. Zaten ev işleriyle eşim ilgilenmez, bana bırakır ve bana güvenir. Evin içişleri bakanıyım sanırım.”

Katılımcılara ‘Aile üyelerinin kişisel gelişimleri destekleniyor mu?’ sorusu yöneltilmiş, alınan yanıtlarda genellikle ailede ‘çocukların gelişimleri’ desteklenmesinin öncelikli olduğu belirlenmiştir. Genellikle ‘bizim için artık gelişim çocuklarımızın gelişimi oldu’ görüşünde olan katılımcıların, maddi ve manevi olarak çocuklarının gelişimini destekledikleri, ayrıca kız-erkek çocuk arasında da fark görmedikleri de anlaşılmaktadır. Ancak ergen çocuklarının zaman zaman aile sisteminde sıkıntıya neden olduğunu da anlaşılıyor. Örneğin 18 ve 16 yaşında iki kızı olan 36 yaşındaki ev hanımı K-12:

“Ergenlik döneminde oldukları için sanırım çok çabuk sıkılıyorlar. Babası ile biz elimizden geldiği kadarı ile destek vermeye çalışıyoruz fakat bazen hızlarına yetişemiyoruz. Çok çabuk karar değiştirdikleri için biz de bunaldık.”

Elde edilen nitel veriler ‘aile üyelerinin kişisel gelişiminde’ gelir düzeyinin önemli bir faktör olduğu göstermektedir. Üniversite mezunu ev hanımı, ailesinin gelir düzeyini orta olarak beyan eden K-13

“Ben zaten ev hanımıyım yaşam tarzım belli, kendimi geliştirmek istediğim bir çok konuyu hallettiğimi düşünüyorum. Daha çok geleneksel bir yapım var, bir değişiklikte istemiyorum.”; gelir düzeyini yüksek olarak beyan eden avukat K-14 “Eşimde bende ufku geniş insanlarız. Mesela bu yaz eğitim için 2 ay yurt dışı kursuna gideceğim.....Ortak zevklerimiz doğrultusunda gittiğimiz kurslarda vardı. Mesela vals, diksiyon gibi.”; benzer şekilde yüksek okul mezunu gelir düzeyi yüksek ev hanımı K-6 ise “Aktif bir ev hanımıyım, kurslara katılıyorum, sosyal etkinliklere katılıyorum. Yani ben bir kadın ve anne olarak evde olmayabilirim. Evde olup yemek yapamıyorsam herhangi bir şey dile getirilmiyor. Çünkü o anda mutlu olduğum bir şeyi yaptığımı herkes biliyor.”

Genel olarak birinci temadaki veriler ailenin ekonomik ihtiyaçlarını baba, ev işleri ve çocuk bakımını annenin üstlendiğini; ailede kadın-erkeğin (eş/anne-baba) kişisel gelişiminin öncelikli gereksinim olarak algılanmadığı, çocukların aile sisteminin merkezinde yer aldığı ve çocukların eğitim ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesine özen gösterildiği ve bu konuda kız-erkek çocuk ayrımı yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu alt tema ile ilgili verileri

sistem yaklaşımını temel alan aile danışmanlığı kuramlarının görüşleri ile paralellik göstermektedir (Nazlı, 2012).

Bu tema ile ilişkilendirebileceğimiz ülkemizdeki az sayıdaki araştırmaya bakarsak; İmamoğlu'nun (1991a) 12 kent merkezinde yaptığı araştırmada aile gelirinin erkekler, ev işlerinin kadınlar tarafından yapıldığını; Başbuğ (1995) ise kadınların çalışıyor olmasının ülkemizde erkek eşlerin ev işlerinde sorumluluklarını artırmadığını ve erkeklerin liderlik rollerinin devam ettiğini belirlemiştir. Araştırma verilerinin 1990 yıllarda yapılan araştırmalara paralel olması, ülkemizde hala ailede geleneksel değerlerin önemli olduğunu göstermektedir. Bunun bir nedeni İmamoğlu'nun 1995 yılında çocuklarla yaptığı araştırma verileri ile açıklanabilir. İmamoğlu (1995), 10-13 yaşındaki çocuklara '30 yaşına geldiklerinde nasıl bir yaşamları olacağı' sorusuna kız çocuklarının kendilerini ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu ev hanımı olarak, erkek çocukların ise ev işlerini kadınların sorumluluğunda olduğunu ve kendilerinin ise işe gidip gelen bir kişi olarak hayal ettiklerini belirlemiştir.

Yine literatüre bakıldığında araştırmada elde edilen verilere benzer veriler olduğu anlaşılmaktadır. Ergen çocukların bazen aile sistemini sıkıntıya soktuğu (Sheridan, Peterson ve Rosen, 2010; Spring, Rosen ve Matheson, 2002; Cumsille ve diğ., 2009); ebeveynlerin çocukların akademik başarısına önem vermelerinin ve desteklemelerinin okul başarısını artırdığını (McGrath ve Repetti, 2000) belirtilmektedir. Gülerce'nin (2007) 1996 yılında yaptığı araştırmada, aile üyeleri ailede kendilerinin yeterince desteklendiklerini düşünmüyorlar ama bu konuda şikâyetlerinin olmadığını belirtiyor.

2.TEMA: Aile İçi Etkileşim, İletişim

a. Eş İlişkisi

Evli kadınların eşleriyle ilişkilerini 'sevgi, saygı, güven, sabır, fedakarlık, iletişim, affetme ve kök aile' temelli olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca hayalindeki evliliğe sahip olduğunu düşünen kadınların eşleriyle ilişkisi daha doyumlu olduğu belirlenmiştir. 5 yıllık evli 28 yaşındaki K-8:

"Herkes ne derse birbirini dinliyor, zaten böyle olmasa bir ilişkinin yürümesi çok zor... birbirimizden sakladığımız hiçbir şey olmuyor.... O yüzden ben onun sıkıntısını bilirim o benimkinin. Anlaşamadığımız durumlarda da biraz sakinleşip öyle konuşuruz."; 38 yaşındaki lise mezunu ev hanımı K-1 ise *"...biraz anlayış, biraz fedakârlık, biraz duyarlılık, işte bunlardan oluşuyor aile.";* yine 16 yaşında görücü usulüyle evlenen 26 yıllık evli K-11 *"... Her şey sevgi, saygı temelli*

korunmalı, biz eşimle böyle yapıyoruz ve aile temelimizi de sağlamlaştırıyoruz.”

Kadınlar için eş ilişkisinde sevgi ve saygının yanı sıra, özellikle öğrenim düzeyi arttıkça ‘etkili iletişim ve affetme’ önemsendiği anlaşılmaktadır. Altı yıllık birlikteliği neticesinde evlilik kararı alan ve 3 yıllık evli avukat K-14 eşi ile ilişkisini şöyle ifade ediyor:

“Eşimle ilişkiyi sağlıklı bir ailede olması gerektiği gibi sevgi, saygı ve güven temelinde değerlendiriyorum. Zaten evlilik kararı almamızda bu kriterleri sağlamış olmaktan kaynaklıdır... sevgi, saygı ve güvenin var olabilmesi için bence hatanın olduğu yerde özür dilemeyi bilmek ve karşı taraf özür dilediğinde affedebilmeyi bilmek gerekir.”

Eş ilişkisinde önemli bir diğer faktör kadının öğrenim düzeyi olduğu anlaşılmaktadır. Evliliğin ilk yıllarında erkek ‘aile reisi’ rolü için sınırlı davranışlar sergilediği; ancak zamanla öğrenim düzeyi yüksek kadınlar eş ilişkisinde uyumu sağlarken, öğrenim düzeyi düşük kadınlar eş ilişkilerinde sorun çıktığında daha pasif kaldıkları ve ‘alttan alma’ rolünü benimsedikleri anlaşılmaktadır. (Örnek cümleler için 3. temaya bakınız)

Eş ilişkisinde ‘tanışarak-görücü’ usulüyle evlenmiş olmanın da önemli etken olduğu belirlenmiştir. Tanışarak evlendiğini ifade eden katılımcılar eş ilişkisini daha olumlu algımlarken; görücü usulü ile evlenen çiftlerin eşleri ile ilişkisi farklı olduğu anlaşılmaktadır. Görücü usulü ile evlenen 23 yıllık evli öğretmen K-17, hayalindeki evliliğe sahip olmasa da memnun olduğunu ifade ederken; yine görücü usulüyle evlenen ama zamanla birbirini tanıdığını ve sevdiğini belirten 25 yıllık evli ev hanımı K-19 mutlu bir evliliği olduğunu belirtiyor. Ancak görücü usulü ile evlenen 22 yıllık evli 40 yaşındaki ev hanımı K-18 ise:

“Ben görücü usulüyle evlendim, severek evlenmedim. O yüzden sanki geçinmek zorundaymışım gibi bir baskı hissediyorum yani hep. Hem baskı hem soğukluk var.”

Evlilik yılı ilerledikçe eşler arasındaki ilişki de olgunlaşıyor. 45 yaşındaki yüksek okul mezunu ev hanımı 23 yıllık evli K-6:

“Her ilişkide insanların bir takım fedakarlıklar yapması, çaba harcaması, emek sarf etmesi gerekiyor....eşim aynı zamanda kardeşim, dostum, arkadaşım, bazen babam.... Ben şu ana kadar ilerleyerek gittiğimizi düşünüyorum. Bazen konuşmamaya başlıyorsun artık, çünkü ortak bir dil oluşuyor, aynı şeyler aklımıza geliyor, aynı şeylere çağrışım yapıyor bazı hareketler, kelimeler. Çünkü uzun bir beraberlik yaşamış oluyorsunuz.”

Yine 59 yaşındaki emekli öğretmen K-2, 32 yıllık evlilikleri sonucunda eşi ile ortak noktalarının arttığı ve ilişkilerinin ‘arkadaşça’ olmaya başladığını belirtiyor.

Bu alt temada dikkat çekici bir diğer husus ‘kök aile’nin eş ilişkisinde önemli bir etken oluşudur. Katılımcıların ‘Eşinizle ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?’ sorusuna verdikleri yanıtlarda genellikle ‘kök aile’ var. Örneğin üniversite mezunu 10 yıllık evli ev hanımı K-13:

“Eşimle olan ilişkim sevgi ve saygı temeli olan, güvene dayalı bir ilişkidir. Ben eşime değer verir ve hissettirim. Ailesine de değer veririm. O da bana ve benim aileme değer verir.”; yine üniversite mezunu 5 yıllık evli 28 yaşındaki K-8 *“...Biz birbirimize saygı gösteriyoruz. Birbirimizin ailesine de saygı gösteriyoruz, o da çok önemli aslında. Yani sadece kadın ve erkek evlenmiyor, ailelerde evleniyor. Ailelerin anlaşması da en az çiftler kadar önemli....”*

b. Aile İçi İlişki

Katılımcılara ‘Aile üyeleri birlikte zaman geçirmekten hoşlanır mı? Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?’ sorusu yöneltilmiş, alınan yanıtlarda hafta içi (çalışma günleri) ailece ortak etkinlik; hafta sonları ise kök aile ile etkinliklerin daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Genellikle akşam saatlerinde çekirdek aile üyelerinin birlikte olmasına özen gösteriliyor. 26 yıllık evli ev hanımı K-11:

“... özel olarak yaptığımız bir etkinlik yok ama akşamları birlikte çay içmek ve sohbet etmek vazgeçilmezdir.”

Katılımcılara ayrıca ‘TV ve internet’in ailelerini nasıl etkilediği sorulduğunda, TV’nin ailenin ‘ortak boş zamanlar’ında özellikle akşam çay sohbetlerinde seyredildiği ve bundan rahatsız olmadıkları anlaşılmaktadır. Ancak kadınların internette kocalarının ve çocuklarının fazla zaman geçirmesinden rahatsız oldukları anlaşılmaktadır.

Kültürümüzde aile bağlarımıza önem vermeyi sürdürdüğümüz ‘boş zaman’ etkinliklerinde de kendisini gösteriyor. Hafta sonları ve tatillerde ‘kök aile ve akrabalar’ ile yapılan etkinliklerin ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin üniversite mezunu 10 yıllık evli evhanımı K-13:

“Hafta sonları eşimin annesi, kardeşleri, benim annem ve kardeşlerim hep birlikte değişik mekanlarda piknik ya da gezi yapıyoruz...”;

yine 5 yıllık evli K -8:

“...genellikle memleketimize gidip ailemizle, akrabalarımızla birlikte oluyoruz.”

Katılımcıların çoğunluğunun Ankara'da ikamet ettikleri dikkate alındığında ailece sanatsal, kültürel ya da sportif etkinlikler yerine 'kök aile' ile ortak etkinlikleri tercih etmeleri dikkat çekici bulgulardan birisidir.

İkinci temada genel olarak, eş ilişkisinde 'sevgi, saygı, güven, sabır, fedakarlık, iletişim, affetme ve kök aile' önemli anahtar kavramlar olduğu; öğrenim düzeyi yüksek kadınlar ile hayalindeki evliliğe sahip olduğunu düşünen, tanışarak evlenen kadınların eş ilişkisinin daha doyumlu olduğu ve evlilik yılı arttıkça eş ilişkisinin de olgunlaştığı belirlenmiştir. Kadınların çocuk bakımında birincil sorumluluk üstlenmiş olması nedeniyle anne-çocuk gruplaşmalarının olduğu; aile üyelerinin ortak boş zaman etkinliklerinde hafta içi akşam yemeği ve sonrası sohbetler ile hafta sonları ve tatillerde kök aile ve akrabalar ile yapılan etkinliklerin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu temada elde edilen veriler aile içi iletişimin önemini vurgulayan aile danışması kuramlarına paralellik göstermektedir. Bu temadaki veriler yapısal, stratejik, yaşantısal/insancıl ve bilişsel/davranışçı aile danışması kuramlarının görüşleri ile paralellik göstermektedir (Nazlı, 2012).

Araştırma verilerinin literatür ile benzer olduğu görülmektedir. İmamoğlu (1991a) tanışarak evlenen çiftlerin ilişkilerinin daha doyumlu olduğunu; Nazlı (1997) yine tanışarak evlenen çiftlerin ve öğrenim düzeyi arttıkça aile fonksiyonlarının daha sağlıklı olduğunu belirlemiştir. Son zamanlarda yakın ilişkilerde 'bağışlama/affetme' konusunun önemsendiği dikkate alınır; evlilik ilişkisinde bağışlamanın eşler arasında sorun çıktığında öfke ve intikam döngüsünü kırdığını ve evliliğin uzun süreli olmasına katkı sağladığını belirtmektedir (Fincham ve Beach, 2002; Gordon ve Baucom, 2003; Taysi, 2010; Tsang ve Stanford, 2007).

Aile üyelerinin birlikte zaman geçirmelerinin aile yaşam doyumunu artırdığı belirtilmektedir (Agate ve diğ., 2009). Özellikle akşam yemeğinde aile üyeleri arasında yapılan sohbetin çocukların okul başarısında önemli belirleyici olduğu belirtilmektedir (Walters, 1998). Süleymanov (2009), 'Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?' sorusuna aile üyelerinin %52.3'nün TV seyrederek diye yanıtladıklarını belirtmektedir. Kağıtçıbaşı (2000) bireyci topluluklara nazaran toplulukçu kültürlerde bireyler daha çok aile ile birlikte zaman geçirdiğini belirtmektedir.

3. TEMA: Denge, Kurallar ve Roller

a.Denge

Katılımcılara 'Ailenizde bir problem ortaya çıktığında onu nasıl çözüme kavuşturursunuz?' sorusu yöneltilmiş, alınan yanıtlarda kadınlara göre aile dengesinin 'iş ve mekân değişikliği, çocukların üniversite öğrenimi için

evden ayrılması, emeklilik ve hastalık' gibi daha çok çekirdek aile sistemini ilgilendiren konularda bozulduğu belirlenmiştir. Kadınlara göre çekirdek aile dışı nedenler ise aile yapısını daha sınırlı etkiliyor. Örneğin ekonomik krizlere alışkın bir aile yapımız olduğunu 41 yaşında ilkökul mezunu ve 26 yıllık evli K-11 şöyle ifade ediyor:

"Ekonomik kriz durumlarında ise her şey insanlar için diye düşünüyorum ve ayağını yorganına göre uzatırsan bir şey olmaz. Böyle sıkıntılardan dolayı tepkimiz sabır ve hoşgörü olursa atlatılır, fazla lükse kaçılmadıktan sonra."

Ailenin yeniden dengeye kavuşması için kadının diğer aile üyelerine göre daha fazla çaba gösterdiği ve özellikle öğrenim düzeyi düşük kadınların ailede problemlerin daha fazla büyümemesi için 'alttan' aldığı anlaşılmaktadır. 25 yıllık evli ilkökul mezunu ev hanımı K-3:

"Kızlarımın birbirleri ile iyi geçinmesi için didinirim. Eşimle de çok sabır gösteririm sinirli hallerine, susarım büyümesin diye. Problemi baba çıkarıyorsa susar dinleriz."

Satir'in ailede uygun olmayan iletişim biçimi olarak adlandırdığı 'sakinleştirici' iletişim biçiminin öğrenim düzeyi düşük kadınlar tarafından daha fazla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca öğrenim düzeyi düşük kadınların çocukları büyüdükçe güç kazandığı ve çocukları ile 'gruplaşma' yaptıkları da belirlenmiştir. Problemler nedeniyle bozulan aile dengesini yeniden düzenlemek için aile üyelerinin birbirini destekledikleri ve 'iç içe' geçtikleri anlaşılmaktadır. Bu bulgular Minuchin'in yapısal aile danışması kuramına paralellik göstermektedir (Nazlı, 2012). Örneğin 45 yaşındaki yüksek okul mezunu evhanımı K-6:

"Kriz anlarında bizim aile daha çok kenetlenir birbirine. Normal zamanlarda fikir ayrılığı yaşadığımız anlar olur ama böyle durumlarda aile özellikle birbirini daha çok destekler."; K-10 *"Bizde ayrı gayrı yoktur. Oğlumun bir sıkıntısı varsa hepimiz üstleniriz, kızımın varsa bütün aile boyu.";*

benzer şekilde K-9:

"Yeniden düzene girmek için birbirimize destek oluyoruz ve anlayışlı davranırız."

b.Kurallar ve Roller

'Ailenizde kurallar ve roller nasıl belirlenir?' sorusuna emekli öğretmen 50 yaşındaki K-4:

"Gelenek ve göreneklerimize düşkün bir aileyiz ama tabi ki bizim eski ailemiz gibi değil."

yine 42 yaşındaki öğretmen K-17:

“Belli bir kalıbımız ya da sistemimiz yok ama genel olarak toplumun getirdiği annenin annelik, babanın babalık çocukların da çocukluk rolleri vardır.”

Genç yetişkin kadınlarda da durum çok fazla değişmiyor, örneğin 28 yaşındaki üniversite mezunu evhanımı K-8:

“Kurallar zaten bellidir ama herkesin isteyip istemediğini bilemem. Yani benim için sorun yok, ben geleneksel bir insanım. Eşim bu konuda bana göre daha esnek. Mesela her bayram sabahında mutlaka aile büyüklerimizle erkenden kalkar kahvaltı yaparız, kahvaltıdan sonra da bayramlaşırız. Bu olmazsa olmazımızdır. Eşim bu kuralı biz evlendikten sonra öğrendi ama bize uyum sağladı. Eğer eşim bana bu konuda uymasaydı zor günler geçirebilirdik.”

Birinci temada olduğu gibi, ailelerin kural ve rollerinde geleneksel değerlerin ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak bu bulgular geleneksel aile yapısının değişime açık olmadığı anlamına da gelmiyor. 40 yaşında ortaokul mezunu K-18:

“Toplumdan dolayı uymak zorunda olduğumuz kurallar oluyor ama bazen onlara uymuyoruz. Mesela geç gelinmez eve ama bir konser olduğunda kızlar eve geç gelir.”;

Ankara’da bir köyde ikamet eden ilkokul mezunu 44 yaşındaki evhanımı K-20:

“Kurallar genelde aileden gelir. Fakat yeni kurallarda var artık. Değişimlere açık olmaya çalışıyoruz. Mesela kocam kızlar üniversiteye gittiğinden beri ev işlerinde bana yardım etmeye başladı, oğlum da aynı şekilde.”

Üçüncü temadaki veriler genel olarak aile dengesinin ‘iş-mekan değişikliği, çocukların üniversiteye başlaması, emeklilik, hastalık’ gibi çekirdek aile üyeleri ile ilgili etkenler nedeni ile bozulduğu; kadın ve erkeğin öğrenim düzeyi artıkça aile problemlerine ortak karar verildiği ve iletişim yoluyla çözüme kavuşturulduğu, ancak öğrenim düzeyi düşük kadınların alttan aldığı ve kocanın ‘aile reisi’ rolünün benimsendiği; ailenin yeniden dengelenmesi için kadınların çaba gösterdiği ve aile üyelerinin de kenetlenerek birbirlerine sosyal destek verdikleri; geleneksel değerlerin ailelerinin kural ve rollerinde önemli belirleyiciler olduğu ancak değişime de açık, esnek aile yapısının olduğu belirlenmiştir. Bu temadaki veriler yapısal, stratejik, yaşantısal/insancıl ve bilişsel/davranışçı aile danışması kuramlarının görüşleri ile paralellik göstermektedir. Yapısal aile danışması alt sistemlerden oluşmuş bir aile sisteminin nasıl etkileşimde bulunduğu, dengesini nasıl sağladığı, hangi dönüt mekanizmalarını kullandığı ile ilgilenir. Alt sistemler arasındaki sınırların geçirgenliği önemli bir konudur

ve kriz anlarında alt sistemlerin sınırlarının ‘belirsiz’ olması ve aile üyelerinin iç içe geçmesinin doğal olduğunu belirtir. Minuchin yalnızca çekirdek aileye bakmanın yeterli olmadığını, sosyal sistemin de aile sistemini etkilediğini ve dengesini bozduğunu belirtir. Stratejik aile danışması ise aile yaşam döngüsü evrelerinde karşılaşılan problemler ile ilgilenir; ailede hiyerarşinin varlığını önemser ve kurallar, denge üzerinde durur. Yaşantısal/insancıl aile danışması kuramı da aile içinde hiyerarşinin, kuşaklar arasında sınırların gerekliliği vurgulanır ancak esneklikte önemsenir. Benzer şekilde bilişsel/davranışçı aile danışmasında da aile üyelerindeki doğal gelişimin ve dış çevredeki değişimlerin ailede problemlere neden olabileceği üzerinde durulur. Özellikle Bandura ‘karşılıklı belirleyicilik ilkesinden’ hareketle, ailenin yaşam döngüsü evrelerindeki problemlerine odaklanır (Nazlı, 2012).

Ailede kurallar ve roller konusunda ülkemizde az sayıda yapılan araştırmaya bakarsak; İmamoğlu’nun (1991a) evde önemli kararları erkeğin verdiği, yani aile reisi olarak algılandığını; yine İmamoğlu (1991b) eşlerin eğitim düzeyi artmasının ve kadınların çalışmasının kadın-erkek rollerini eşit düzeye getirdiğini belirtmektedir. Gülerce (2007) kadınların ailesine daha fazla sahip çıktığını ve bunun için çaba harcadığını; ailede tüm üyelerin eşit söz sahibi olmadıklarını belirtmektedir.

4. TEMA: Kök Aile ve Üst Sistem

a. Kök aile

Katılımcılara ‘Ailenizin kök aile ile ilişkisi nasıldır? Şu anki ailenizin kök ailenizle benzer ve farklı yönleri var mı?’ sorusu yöneltilmiş ve kök aile ile ilişkilerin yoğun olduğu, kök ailelerin benzer kültürel değerlere sahip olmanın benimsendiği, dünürlerin birbirleri ile ilişki kurmasının önemsendiği anlaşılmaktadır. 45 yaşındaki yüksek okul mezunu evhanımı K-6:

“Benim kayınpederim memur kökenli, benim babam işçi kökenli. Kayınvalidem göçmen. Biz İç Anadolu’dan yani benim ailem. Bunun getirdiği bir sürü şey var. Yani ben evlenmeden önce yer sofrasında yemek yiyordum. Ama eşimin ailesi sürekli olarak masada yemek yemiş. Ama bunlar bizim için sorun olmadı. Yeri geldi onlar yere oturdu, bizinkiler masada oturdular. Yani çok sorun olacak bir şey değildir, çünkü değerler noktasında ortaklık.”;

yine kök ailelerin benzerlerinin önemini 28 yaşındaki 5 yıllık evli K-8:

“Ailelerimiz birbirinden çok farklı değil. Zaten memleketlerimiz aynı, bu bizim için bir avantaj, çünkü gelenek göreneklerimiz, ağız tadımız her şeyimiz benzer.”

Ülkemizde zengin kültürel değerlerin eş ve kök aile ilişkilerini etkilediği anlaşılmaktadır. Aynı coğrafi bölgeden evliliklerin tercih edilmesi, ‘bizim kazanımızda kaynamaz’ anlayışı ile gelin-damat tercihlerinde kültürel değerlere bakılmasının güncelliğini koruduğu anlaşılmaktadır.

İkinci temada olduğu gibi kadınların, kök aile ve akraba ziyaretlerine önem verdikleri ve bu durumdan hoşnut oldukları anlaşılmaktadır. 41 yaşındaki ev hanımı K-11:

“Büyüklere saygı ve sevgi her zaman önemlidir, akrabalarımızla genelde her yaz düğün derneklerde bir araya geliyoruz.”;

yine dünürlerin birbirleri ile çocukluk arkadaşı olduğunu ve bunun şu anki ailesini olumlu etkilediğini düşünen 41 yaşındaki ev hanımı K-15:

“Biz aşiret gibi aileyiz. Sürekli bir araya geliriz, beraberiz. Yazları çok yoğun oluyor bazen ama yine de güzel. Herkes memnun ailede.”

Kök aile ve akrabaların dışında katılımcıların komşuları ve iş yeri arkadaşları ile sosyal ilişkilerinin olduğu ve bundan doyum aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca 1. ve 2. temada da vurgulandığı gibi, kadınların çocuk bakımında birincil rol üstlenmiş olmaları nedeniyle ‘okul’ sistemi ile daha fazla kadınların etkileşim içinde olduğu da belirlenmiştir. Ancak, ‘Ülkedeki ve dünyadaki değişimler ailenizi nasıl etkiler?’ sorusundan elde edilen nitel veriler kadınların makro sistemle (özellikle ülke ve dünya gündemi) ilgilerinin sınırlı olduğunu da göstermektedir. Araştırma verilerinin toplandığı Nisan-Mayıs 2011 tarihlerinde ülke gündeminde ‘genel seçimler, terör, YGS’de şifre iddiaları’, dünya gündeminde ‘Kuzey Afrika’da isyanlar, komşu Suriye’de karışıklık’ yer almaktaydı. Bu soruya yalnızca 3 katılımcının yanıt vermesi dikkat çekicidir. İlkokul mezunu 44 yaşındaki ev hanımı K-20:

“Ben dış dünyaya kapalı bir insanım bu yüzden olaylar beni etkilemiyor. Fakat değişen dünya şartlarından mutlaka etkileniyoruz.”;

48 yaşındaki emekli öğretmen K-21:

“Ülkede ve Dünya’da yaşanan değişimlerden hem olumlu hem de olumsuz olarak etkileniyoruz. Olumsuz etkilendiğimiz zamanlarda bunu aile içinde konuşuyoruz ve bu konudaki duygu ve düşüncelerimizi birbirimizle paylaşıyoruz. Bu sayede daha az şekilde olumsuz etkilenmiş oluyoruz.”;

yine yüksek okul mezunu 45 yaşındaki ev hanımı K-6:

“Maalesef ki dünyada üzüntü verici öğeler mutluluk verici öğelerden daha fazla.”

Bir önceki ‘denge’ alt temasında olduğu gibi çekirdek aile dışı etkenlerin katılımcıların aile sistemine fazla etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Dördüncü temadaki verilere genel olarak bakıldığında, kadınlara göre çekirdek aile sistemlerinin kök aile, akraba, komşular, iş arkadaşları ile etkileşimi yoğun olduğu ve bundan hoşnut oldukları, kök aile ile kendi ailelerinin bazı yönlerinin benzer olduğunu ama aynı zamanda değişime açık aile yapısının olduğu, ancak makro sistemle ilgilerinin sınırlı olduğu belirlenmiştir. Kök aile ve makro sistem konularına aile danışması kuramları sınırlı yer vermekte, daha çok çekirdek ailenin 'iç sistemi'ne odaklanılmaktadır. Postmodern aile danışması yaklaşımı kültürel değerlere önem vererek, sosyal bağlamda aileyi ele almaktadır. Elde edilen veriler sistem yaklaşımını benimseyen aile danışması kuramları 'uyumlu aile sistemlerinin doğasında değişim ve gelişim vardır' ilkesine paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır (Nazlı, 2012).

Bireylerin yaşamların ilk yıllarındaki 'rol modellerin' direkt olarak yetişkinlik dönemini etkilediğini ve kök ailenin önemini vurgulayan araştırmalar (Brennan ve Wambolt, 1990; Fitzpatrick ve Wambolt, 1990; Glasser ve Glasser, 1995) mevcuttur. Gülerce'nin (2007) 1600 ailenin 4800 üyesi ile yaptığı kapsamlı çalışmasında, ailelerin %88'nin çekirdek aile olmasına rağmen Türk ailesinin kentleşmiş, eğitilmiş, geleneksel cinsiyet ayrımcılığını aşmış, psikolojik yapısı ve işleyişi ile çekirdek aile yapısına uymadığını belirtir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada evli kadınlara göre ailelerinde geleneksel işbölümü olduğu, çocukların ailenin merkezinde yer aldığı ve gelişimlerinin desteklenmesine özen gösterildiği; eş ilişkisinde 'sevgi, saygı, güven, sabır, fedakarlık, iletişim, affetme ve kök aile' önemli anahtar kavramlar olduğu, öğrenim düzeyi yüksek kadınlar ile hayalindeki evliliğe sahip olduğunu düşünen, tanışarak evlenen kadınların eş ilişkisinin daha doyumlu olduğu ve evlilik yılı arttıkça eş ilişkisinin de olgunlaştığı; aile üyelerinin ortak boş zaman etkinliklerinde hafta içi akşam yemeği ve sonrası sohbetler ile hafta sonları ve tatillerde kök aile, akrabalar ile etkileşimlerin tercih edildiği; aile dengesinin 'iş-mekan değişikliği, çocukların üniversiteye başlaması, emeklilik, hastalık' gibi çekirdek aile üyeleri ile ilgili etkenler nedeni ile bozulduğu; kadın ve erkeğin öğrenim düzeyi arttıkça aile problemlerine ortak karar verildiği ve iletişim yoluyla çözüme kavuşturulduğu, ancak öğrenim düzeyi düşük kadınların alttan aldığı; ailenin yeniden dengelenmesi için kadınların çaba gösterdiği ve aile üyelerinin de kenetlenerek birbirlerine sosyal destek verdikleri; geleneksel değerlerin ailelerinin kural ve rollerinde önemli belirleyiciler olduğu ancak değişime de açık, esnek aile yapısının olduğu; kök aile, akraba, komşular, iş arkadaşları ile etkileşimi yoğun olduğu ve bundan hoşnut oldukları, ancak makro sistemle ilgilerinin sınırlı olduğu

belirlenmiştir. Genel olarak evli kadınların geleneksel Türk aile yapısının değerlerini benimsedikleri belirlenmiştir.

Elde edilen veriler İç Anadolu bölgesinde ikamet eden, çoğunluğun ev hanımı, orta gelir düzeyinde ve çocuk sahibi evli kadınların verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Benzer araştırmaların Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşayan, nitel-nicel veri analizleri ile tekrarlanması ülkemizdeki aile danışmanlığı çalışmalarına katkı getirecektir.

KAYNAKLAR

- Agate, J.R., Zabriskie, R.B., Agate, S.T. ve Poff, R. (2009). Family leisure satisfaction and satisfaction with family life. *Journal of Leisure Research*, 41,2,205-223.
- Başbağ, A. (1995). Metropolitan aile ilişkilerinde değişen cinsel roller. *Aile Kurultayı*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Brennan, J. L. ve Wambolt, F.S. (1990). From the outside in examining how individuals define their experienced family, *Communication Research*. August, vol.17
- Cumsille, P., Darling, N., Flaherty, B. ve Martinez, M.L. (2009). Heterogeneity and change in the patterning of adolescents' perceptions of the legitimacy of parental authority: A latent transition model. *Child Development*, March/April, 2,418-432.
- Ewalt, P.L. (1997). The revitalization of impoverished communities, *Social Work*. Sep vol.42, 5.
- Farber, N.K. (2006). Conducting qualitative research: A practical guide for school counselors. *Professional School Counseling*, www.findarticles.com
- Fenell, D. ve Weinhold, B. (1989). *Counseling Families*. Colorado: Love Pub. Com.
- Fincham, F.D. ve Beach, S.R. (2002). Forgiveness in marriage: Implications for psychological aggression and constructive communication. *Personal Relationship*, 9,239-251.
- Fitzpatrik, M.A. ve Wombolt, F.S. (1990). Where is all said done? Toward an integration of intrapersonal and interpersonal models of marital and family communication, *Communication Research*. August, vol.20.
- Frude, N. (1991). *Understanding Family Problems*. Chishester: John Wiley and Sons.
- Gladding, S.T. (1998). *Family Therapy. History, Theory and Practice*. Second Edition, Merrill Prentice Hall.
- Glaser, S. ve Glaser, R. (1995). Pathway to understanding, *Nation's Business*. Nov, vol.83.
- Goldenberg, I. ve Goldenberg, H. (1996). *Family Therapy*. Fourth Edition, Brooks/cole Pub. Com.

- Gordon, K.C. ve Baucom, D.H. (2003). Forgiveness and marriage: Preliminary support for a measure based on a model of recovery from a marital betrayal. *The American Journal of Family Therapy*, 31, 179-199.
- Gülerce, A. (2007). *Dönüşümsel aile modeli ve Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Hill, C.E., Thompson, B.J., ve Williams, E.N. (1997). A guide to conducting consensual qualitative research. *Counseling Psychologist*, 25, 517-572.
- İmamoğlu, O. (1991a). Değişen Dünya’da aile içi roller. *Değişen Dünyada Birey Aile Toplum Semineri*. İstanbul.
- İmamoğlu, O. (1991b). Aile içinde kadın erkek rolleri. *Türk Aile Ansiklopedisi 3*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- İmamoğlu, O. (1995). Değişim sürecinde aile. *Aile Kurultayı*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji ve Kültürel Bağlamda İnsan ve Aile*. 2. Baskı, İstanbul: Evrim Yayınları.
- Ludlow, L. H. ve Howard, E. (1990). The family map: A graphical representation of family systems theory, *Educational and Psychological Measurement*. Summer, vol.50.
- McGrath, E.P. ve Repetti, R. (2000). Mothers’ and fathers’ attitudes toward their children’s academic competence. *Journal of Youth and Adolescence*. 6,713-725.
- Miles, B.M., ve Huberman, A.M. (1994). *An Expanded sourcebook qualitative data analysis*. Second Edition, London, U.K.: Sage Publications.
- Minuchin, S. (1981). Constructing a therapeutic reality. Editör G. Brenson & H. White, *Annual Review of Family Therapy*. New York. Human Sciences Press.
- Nazlı, S. (1997). Aile Fonksiyonlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bil. Ens., Ankara.
- Nazlı, S. (2012). *Aile Danışmanlığı*. 9. Baskı, Ankara: Anı Yayınevi.
- Nichols, M., ve Schwartz, R. (1998). *Family Therapy*. 4. Baskı, Boston: Allyn and Bacon.
- Riley, S. (1990). A strategic family systems approach to art therapy with individuals, *The American Journal of Art Therapy*. Feb, vol.28.
- Sabatalli, R. ve Bartle, S. (1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational and analytical issues, *Journal of Marriage and Family*. Vol.57.
- Sheridan, M., Peterson, B.D. ve Rosen, K.H. (2010). The experiences of parents adolescents in family therapy: A qualitative investigation. *Journal of Marital and Family Therapy*. April, 36,2.
- Stiles, W.B. (1997). Quality control in qualitative research. *Clinical Psychology Review*, 13, 593-618.
- Spring, B., Rosen, K. ve Matheson, J. (2002). How parents experience a transition to adolescence: A qualitative study. *Journal of Child and Family Studies*. 11, 411-425.
- Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Aile ve Toplum*. Nisan-Mayıs-Haziran, 7-17.

- Taysi, E. (2010). Evlilikte başışlama: Evlilik uyumu ve yüklemelerin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25, 65, 40-52.
- Tinsley, H.E.A. (1997). Synergistic analysis of structured essays: A large sample, discoveryoriented, qualitative research approach. *The Counseling Psychologist*, 25, 573-585.
- Tsang, J.A. ve Stanford, M.S. (2007). Forgiveness for intimate partner violence: The influence of victim and offender variables. *Personality and Individual Differences*. 42, 653-664.
- Walters, L.S. (1998). Good talk enlives family mealtime, *Christian Science Monitor*. February, vol.90.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

